

بلوچی شہرگداریءِ راجدپتر

اے آرداد

Abstract

Criticism in the Balochi literature is quite new. It starts in 1950s when the Baloch writers start writing prose. From 1950 till date, the Balochi Criticism has developed in the course of time.

This paper focuses a short history of Balochi criticism, its development and drawbacks in the Balochi literature.

پہچار

چدءِ ساری اے گپ گیشینگ نہ بوتگ کہ ماں دنیا شہرگداریءِ راجدپتر کجاچہ بندات بیت۔ بازیں زانتکاراں ہم گپ ءِ نبشنگ کہ یونان ءِ چہ شہرگداریءِ راجدپتر بندات بیت۔ اے نبشنگ ءِ تہ ءِ اے گپ ءِ راتچ ءِ راست کنگ ءِ جہدے کنگ بیتگ کہ بندر ءِ شہرگداریءِ مصر ءِ چہ بندات بیت، ان خو، دنیا ءِ اولی شہرگدار انت۔ دومی اے نبشنگ ءِ تہ ءِ بلوچی ءِ شہرگداریءِ راجدپتر ءِ ہم تچ ءِ راست کنگ بوتگ اولی شہرگداریءِ نبشنگ ءِ مسال ءِ درور ہم دیم ءِ آرگ بوتگ انت۔ اے نبشنگ ءِ تہ زیکیں بلوچی نگدءِ راجدپتر ءِ دءِ بازیں ردیں لیکہ ءِھیالاں راست کنگ ءِ جہدے کنگ بوتگ۔

پولکاری ءِ یک جوانی یے ایش انت کہ گپ راست ءِ تچ بیت، دومی ہما سر حال ءِ بنگپ ءِ سراکسے نبسگ بہ لوٹیت آئی ءِ بن دپتر ءِ راجدپتر ہم ساپ ءِ سلہ بیت۔

یک دورے ہمے راستی منگ بوتگ کہ شہرگداریءِ راجدپتر چہ یونان ءِ بندات بوتگ، اے گپ ءِ تہ ءِ چھ شک نیست کہ سرجم ءِ برجمیں رنگ ءِ ہمودا بیت۔ بلے یونان ءِ چہ پیش شہرگداریءِ رنگ ءِ نکش مصر ءِ تہ ءِ گندگ ءِ کانت۔ ہمے رنگ ءِ بلوچی لبرزانک ءِ ہم دینگا بازیں کسے ہمے گپ ءِ کنت ءِ نبس ایت کہ کریم دشتی بلوچی ءِ اولی شہرگدار انت۔

اے رنگیں گپِ دیمِ کابینت۔ بلوچی ءِ اولیٰ شہزادہ کے انت ءِ اشی ءِ زانگ ءِ چہ پیش بایداں دنیا ءِ شہزادہ ءِ اولیٰ رنگ ءِ نکش گیشینگ بہ بنت۔

ابن حنیف وئی کتاب ”مصر کا قدیم ادب“ ءِ تہ ءِ نبشنگ کنت کہ چار ہزار کرن پیش مردے بیتگ کہ نامے خاچپ ار راسونب بوتگ، آئی ءِ نبشنگیں گپِ شہزادہ ءِ زانگ ءِ اولیٰ نشان ءِ چیدگ آنت۔ (1)

اے گپِ یکے اے ہاتر است بیت کہ انسانی ریدگ ءِ لبزانگ ءِ رنگ ءِ نکش ہم ہموداگندگ ءِ کابینت۔

بازیں پولکاراں اے مرد ءِ نام ”آن خو“ نبشنگ۔ خاچپ ار راسونب ءِ نام خاچپ ار راسونب ہم وانگ بوتگ، چہ دوستی ءِ ”آن خو“ نبشنگ بوتگ، ہمیشکا بازیں پولکاراں آئی ءِ خاچپ ار راسونب ءِ بدل ءِ ایوک ان خو آئی ءِ نام نبشنگ۔ آ مصر ءِ کوہنتریں، بجاہ او نو (ہیلیو پولس) ءِ نندوک بوتگ، ءِ ہمودا مندرے ءِ گوں بندوک بوتگ۔ آنجاری (پجاری) ہا کٹم ءِ گوں ہورآت کہ دُب، پجاری گوشنگ بوتگنت۔ (2)

ان خو، ار سطو ءِ چہ یک ءِ نیم ہزار کرن پیش ءِ شہزادہ، ہمیشکا ما آئی ءِ دنیا ءِ اولیٰ شہزادہ گشت کنیں، بلکین آدور ءِ مصر ءِ عراق ءِ تہ ءِ دگہ ہچ رنگیں شہزادہ ءِ نام گرگ نہ بیت۔

آن خو ءِ نبشنانک ”خاچپ ار راسونب ءِ پریات“، ”خاچپ ار راءِ گلہ“، خاچپ ار راسونب ءِ موتک ”چریشاں کجام ہم رنگیں سرہالے آئی ءِ نبشنانک ءِ دیک بیت کنت۔

”باز زانکار ءِ گشتگ ہمیش انت کہ اے نبشنانک ”خاچپ ار راسونب ءِ پریات“، فراعنہ مصر ءِ دوازد می کٹم (۱۶۸۷/۱۹۱۱ ق، م) ءِ زمانگ ءِ دیم ءِ اٹلگ۔ باز پولکاروتی اے گپِ ءِ منینگ ءِ چوہم گوشنت کہ خاچپ ار راسونب ءِ نام ہمے رنگینے کہ چریشی زانگ بیت کہ آدوازد می کٹم ءِ دور ءِ حاکمی ءِ زندگ بوتگ، بلے فاکر ءِ چوگشتگ کہ اے سسا ساج دوازد می کٹم ءِ چہ پیش، کسلاں مصری راجہ پتر ءِ زوال ءِ دور (2040/2181 ق، م) ءِ وهد ءِ ساچک بوتگ۔ چندیں زانکارانی گشتگ انت اے زانکار (آن خو) دوازد می کٹم ءِ فرعون اُسرت دومی (1877/1897 ق، م) ءِ زمانگ ءِ بوتگ، ءِ اے دور ءِ مصر زوال ءِ دور ءِ چہ در کپتنگ آت، ءِ دوشیانی منزل ءِ رستگ آت۔ اگاں ایشی ءِ منگ بہ بیت کہ اولیٰ زوال نیامی دور (2100 ق، م) ءِ وهد ءِ بوتگ گڈا اے گپِ مرچیک ءِ چہ چار ہزار

کرن پیش ۽ بیت۔ اگاں بازیں زانہ کارانی گپ زیرگ بہ بنت کہ دوازدمی کٹم ۽ نیامی دور ۽ ساچک بوتگ گدا فرعون سن اسرت دومی (1897/1877 ق، م) ۽ زمانگ کیت، گڈاے رنگ ۽ مرچیک ۽ چہ سئے ہزار نوسد کرن پیش ساچک بوتگ (3)

کوہنیں راجد پتر ۽ تچک ۽ راستی ۽ اے رنگیں مسال بازدمیم ۽ کیت بلے اے گپ تچک انت ۽ دراه من انت کہ مصر ۽ بلکیں دنیا ۽ اولی شہزادہ زانگ ۽ رنگ ان خو ۽ نبشتانک ۽ چہ رسنت ۽ اے گپ ۽ راہم منگ بیت کہ فراعنہ ۽ ہرنومی کٹم (۱۸۰۳۱/۵۷۱ ق، م) ۽ دور ۽ نویگ بوتگ۔ اے نبشتانک کوہنیں مصری نودر برے ۽ لوہ (تختی) ۽ دوئیں نیمگ ۽ نبشتگیں رنگ ۽ دست کپتگ، ۽ لوہ مرچی ہم برٹش میوزیم ۽ ایرانت۔ اے لوہ فراعنہ ۽ ہرنومی کٹم (1575/1308 ق، م) ۽ دور ۽ نویگ بوتگ۔ نبیگی حساب ۽ اے نبشتانک مرچیگیں حساب ۽ سئے ۽ نیم ہزار کرن کوہن انت۔ بیست 20 ستر ۽ نویگ بوتگ۔ راستی نیمگ ۽ چارہ ۽ چہ نیمگ ۽ شش ستر ۽ نویگ بوتگ۔ اے بیستیں ستر چار بہر ۽ تہ ۽ بہر انت (4)

چونہ انت کہ آن خو ۽ تچک ۽ شہزادہ راجد پتر ۽ ارزشت ۽ گپ کرتگ کہ شہزادہ راجد پتر ۽ کارایش انت ۽ پلان انت یا شہزادہ راجد پتر ۽ چون بوگ لوٹیت۔ اسل ۽ ان خو نبشتہ کارے بوتگ، وتی درشان ۽ درانگازی ۽ رد ۽ آئی ۽ لبر ۽ ارزشت، کوہن ۽ نوک ۽ تپاوت ۽ فرق ۽ گیشینگ ۽ جھد کرتگ۔ ان خو ۽ گپ ایش انت۔

”در یگتیں گوں من انچیں لبر بوتیں کہ نوک بیتیں انت، گپ ۽ گوشتن ہما کہ کس ۽ نہ گشتگ انت، ہما زبان کہ دنیا کار مردنہ بوتگ، ہما گپ کہ کوہن مہ بیت، ہما کہ زکیں مردماں نہ گشتگ انت، پرچاکہ ہرچی گشتگ بوتگ بندر ۽ ہما انت کہ گاجیل کنگ بوتگت۔ ہرچی کہ من گوشاں آپیسر ۽ کس ۽ نہ گشتگ۔ من آگپ ۽ گشتگ نہ لوٹاں کہ گشتگ بوتگ، آہانی پد آگتگ بے بن ۽ بے سیتیں کارے، در یگتیں من ہما بزانتیں کہ اند گراش نہ زان انت، ہما کہ رواج نہ کپتگ انت۔ یک پد رتچے ۽ مردم ایند گرانی پیم ۽ بنت آہاں یک رنگیں گپ جگ (5)

آن خو ۽ اے گپ مرچیگیں نوکیں تب ۽ شاعر ۽ نبشتہ کارے ۽ گپ انت کہ آوتی ربیتی (روایتی) لبر زانک ۽ چہ جتاہیں راہے ۽ مساپر بوگ لوٹیت، بلکیں نوکیں لبر زانک ۽ مرچی گیشتریں لوٹ ہمیش انت کہ اینچو کرن پیش ان خو ۽ گشتگ انت۔ اے راست انت ہم کہ ہر مزنیں نبشتہ کار ۽ شاعرے کہ نوکیں چیز گشتگ لوٹیت، نوکیں ہیال دیم ۽ آرگ لوٹیت، آئی ۽ پہ

کار مرد بو تگیں چہرہ شین بے سیت انت۔ پر چاکہ کار مرد بو تگینانی تہ آئیوک گا جیل بو تگیں گپت ہھیال گنگ بنت، نو کین آگنگ آء داں ہا و ہد آء اھے در نہ سیت داں نبشتہ کارے ہھے زبان آلبز، چہرہ شینانی تہ آئیوک کین معناء گونا پے آرگ آء جہد آء مہ کنت۔

شہزادہ آء سرجم آء برجمیں رنگ کہ در اھیں زبانان زانگ آء منگ بیت، آئی آء بندات چہ یونان آء بیت۔ افلاطون آء چندیں لیکماں پد سرجمیں رنگ آء سٹو آء سانسہ رہند آء حساب آء اولی شہزادہ منگ آء زانگ بیت۔ پدا ہھے زانت آء زانش رومن راج آء زرتنگ آء دیم آء روان بو تگ۔ نو کین نگ آء گپت آء تران پدا چہ فرانس آء بندات بیت۔

بلوچی لہز انک آء نگ آء شہزادہ آء کو ہنیں رنگ آء بیت کے باز شعر آء شاعری آء تہ آء گنگ آء کیت چو کہ مینگر آء شعر۔

شعراں ہا مرد گوشت

وت موہری داوا گرانت؟

اگاں اے شعر آء گیشوار آء بہ کہیں تہ شعر آء نگ آء رد آء بازیں لیکے دست کیت۔ اولی تب زانتی (نفسیاتی) پگر آء رنگ آء آء گنگ آء کیت، بزاں شاعری ہا کنت یا شعراں ہا گوشت کہ آئی آء سر آء گوستگ، بزاں شاعری اندری در شانے، وتی درانگا زگ آء نام انت۔ چو کہ آزمانگ آء بلوچ آء چا گرد آء زندمان آء اگاں دیم آء ایر بکنیں گڈا اے شعر وتی اے معناء دنت کہ شعر یک گوشتنے، یک زبانے (بزاں زبان داتگیں، قول کر تگیں)، شعر بس دل وشی آء چیزے نہ انت بلکہیں یک اگدھ آء بارے کہ شاعر اش وتی کو پگ آء زیریت، بزاں شاعری عہد بستگی یے (کٹمنٹ) آء شاعر آء شعر جتا گنگ آء نیانت بزاں شعر، شاعر آء چہ جتا ہیں چیزے نہ انت۔ آء چا گردی شہزادہ آء (عمرانی شہزادہ آء) رنگ ہم گنگ آء کیت۔ آء آء وڑ آء کہ باید شاعر آء زانگ آء واستہ آئی آء دور آء زمانگ ہم زانگ لوٹنت، آء تب زانتی رنگ ایش انت کہ شعر آء زانگ آء واستہ آء شاعر آء جندی زندمان آء زانگ ہر پوری انت۔

لہز انک آء شہزادہ آء لیکیں وھد آء ودی بنت۔ یک چا گردے آء شعر گنگ بیت اود آء لازم چندیں رہند ہم بنت۔ آء ہند اگاں زاہریں رنگ آء نہ بنت آہانی نزانت آء لازم بنت کہ شعر چون گنگ بیت یا شر آء ہر این شعر آء فرق چہ انت۔ چو کہ بلوچی آء شعر انت

اینزک آء ریحان آء حسن منتیت

نیمگ ء جو نگو بیاریت پہ میر ء
میر وتی ہلک ء بہترین کاڑانت
اشنگ من بیبگر کہ بہ جنت شعر ء
زیمر اں لانگاہی بہ گردینیت (6)

بلوچ چا گرد ء چرے شعر ء زانگ بیت کہ شعر ء کُشنگ ہر کسی کار نہ انت۔ شعر ء کار ء شاعر بکنت۔ آئی ء کار کہ شیر ء متنگ انت آشیر ء
کار ء بکنت۔ جام درک ء اے شعر ء تہ ء ہم آزمانگ ء شعر ء نڈ ء سنج ء زانتے گندگ ء کیت
گوشد ارات حدیثاں یاراں
جام ء گشتنگیں گپتاراں

جام وتی شعر اں حدیث سر پد بیت۔ آئی ء سما گور انت کہ منی شعر اں نوں مانگ ء ہست بوگ ء جاہ گپتنگ بزاں اے
شعر اںچا ہیں گپ نہ انت۔ اے رنگیں نرگسیت یا تعلی ء چہ زانگ بیت کہ آدور ء جئا ء یکتا بوگ ء یک لیکے لازم بوتگ۔ کوہنیں
شاعری ء چہ دو چیز پد ر ء سہر انت یکے ہے کہ نوکیں ہیال پیدا ک کنگ چو کہ جام ء شعر ء چہ در ابیت، دومی ہیال ء چہ ہیال کُشنگ
چو کہ مست ء اے شعر انت

من نہ بلبل کہ عاشقاں راہ پیش د اشنگ انت

دُرک و کر مو او مرید اسحیبتگاں

شہزادہ راجد پتر ء حساب ء، آئی ء ار زشت ء منگ ء زانگ بلوچی ء نبشتگی دور ء بندات بیت۔

”سید ہاشمی: شخصیت اور فن“ ء تہ ء صباد شتیاری نبشتہ کنت

” بلوچی میں تنقید نگاری پر پہلا مضمون عبدالخالق آفاقی صاحب ہی کی تحریر کردہ

ہے۔ (7)

عبدالخالق آفاتی ء عبدالخالق بی اے نام ء ہم نبشتہ کرتگ۔ آئی ء ہمے نبشتانک ”حقیقت شاعری“ ء نام ء زانگ بیت کہ اپریل 1951 ء چاپ ء شنگ بوتگ۔ آفاتی کراچی ء لبرائنکی گل ”بلوچی بزم ادب“ ء اگدھ دارے ہم بوتگ، گوں خیر محمد دی ء مولوی محمد حسین عاجز ء گوں ہم کار بوتگ۔

”یہ تینوں نہ صرف عالم دین تھے بلکہ بلوچی زبان کے صاحب طرز ادیب بھی تھے (8)۔“

اے نبشتانک آئی ء ”بزم ادب“ ء یک شعری دیوانے کہ بوتگ ات چریشی پداے نبشتانک ء رانبشتگ کرتگ ”پاریکیں مشاعرہ اگرچہ اولیں بلوچی مشاعرہ بیگ ء سبب ء یک کامیاب مشاعرہ نت و لیکن من ہمے معلوم کت کہ بلوچ شاعر اچ یک دگرے چارگ ء شعر گوشنت و حقیقت شاعری ء چہ باز کم واقف سنت، پمیشکا ہمار و چاچہ مناے بارہ ء نویگے خیال بتا و لیکن کد ام زریعہ نہ بیگے سبب ء من وتی خیالات ظاہر کت نہ کتنت، مروچی وتی محبوبیں بلوچی ماہنامہ ”اومان“ ء زریعہ ء وتی شاعریں براساں گوں ہمکلام بیگ ء شرف حاصل کنان و امیدواراں کہ بلوچی شاعر ہم دگہ زبانی شاعر اں خیال آرائی کنگ کوشت کنت و وتی قومی زبانے ترقی ء سبب بنت۔ (9)

آفاتی ء بنگیجی دانکاں چہ سہر ابیت کہ آوتی شاعر اں سر ء سون کنگ لوٹیت کہ شعرچی یے ء ایندگہ زانت ء زانتاں چو چون ء چے رنگ ء جتاء گستا انت۔ نبشتانک ء سرہال ”حقیقت شاعری“ ہم ہمے ہاتر آئی ء ایر کرتگ کہ اشی ء تہ ء آوتی شاعر اں گشگ لوٹیت کہ شتابندگہ شاعرانی اشکنگ ء شعرانی وانگ ء گندگ ء شریں شعر گشت نہ کن ات، دانکہ شہوت شعر ء راستی ء گواچن ء زان ات۔ اے گپ مرچی ہم مارگ بیت کہ بازیں شاعرے شعر و لازم گوشنت بلے شعر ء ہضر ء بزاں آئی ء زگریں گوناپ (ہنیت) ء ء آئی ء سربری ء اندری لوٹاں سر پد نہ انت۔ وتی دور ء حساب ء اے نبشتانک ء ارزشت ایش انت کہ اشی ء تہ ء آئی ء شہزانتی ء شعر، راجد پتر ء شعر، حکایت ء شعر ء تپاوت ء بازیں جوانیں رنگے ء گیش یشنگ ء جہدے کرتگ۔ اے رنگیں کردی ء لیکھی شہزادہ راجد پتر ء ہیت۔

شعر آئی ء فارسی ء عربی، ء و ایر نندی شہزادہ راجد پتر ء لیکماں گول گیشینگ ء جھد کرتگ۔ شعر ء تویسپ ء کنان ء آونی گپ ء چوش دیما کاریت۔

”اگر منطق ء زریعہ ء شعر ء تعریف کنگ بلوٹیں چوگشت کنیں کہ ہر جذبہ ء پہ لفظ ظاہر بت آشعرن، و چونکہ اے اشکنوکانی سر اہم اثر کنت ہمیشکا شعر تعریف چو ہم کت کنگ بت کہ ہر کلام کہ انسان جذبہ ء چست کنت، حرکت دنت آشعرن (10)

اسل ء آفاتی شعر ء چہ سانس، شہزادہ راجد پتر ء حکایت ء چہ گستا کنگ لوٹیت۔ شعر ء سانس ء تپاوت ء چوش گیشین ایت۔

”اے قدر ہر کس منت (من ایت) کہ شعر ء چوش صفت انسانی جوش ء چست کنگ نن یعنی آئیے اشکنگ ء چہ دلے تھارنج یا خوشی یا جوش پیدا بت۔ اے صفت شاعری ء سانس و علم و فن ء چہ جدا کنت۔ شاعری انسانی جوش ء چہ کار گرت و سانس یقین ء چہ، سانس اچ دلیل ء چہ کار گرت و شاعری اچ حرکت ء چہ، سانس عقل ء دیم ء کد ام علمی مسئلہ ء پیش کنت و لیکن شاعری انسانے حس ء بیدار کنت۔ (11)

آفاتی ء اے نبشنانک ہما جیرھانی سر ء تران کنت کہ مرچی ہم اشانی سر ء گپ ء تران نہ کسڈ اتگ چو کہ سانس ء شعر ء تپاوت یا راجد پتر ء شعر ء تپاوت، ہمے رنگ ء شعر ء واکیات، حکایت ء تپاوت۔ بلوچی شہزادہ راجد پتر ء آفاتی ء اے نبشنانک بنکی نبشنانکے کہ چو ار سطو، کولر ج ء ایلپٹ ء کہ اشاں شعر ایندگہ زانتاں (علم) چہ چون گیشینگ، ہمے کار ء دنت۔ شاعری ء راجد پتر ء تپاوت آئی ء چہ ار سطو ء جنادگہ رنگ ء کرتگ۔ ار سطو شعر ء چہ راجد پتر ء اے ہا تراجتا کنت کہ شعر ہائی ء گوشنت کہ بیت، ء راجد پتر ہائی ء نبیس ایت کہ بوتگ، ربتگ ء شنگ۔

”تاریخ و شعر فرق اے مثال ء زریعہ ء خوب فہمگ بیت کنت۔ یک مردے جنگل ء رواگات یک نیمگا چہ یک شیر در آحت، آئیے ترسنا کیں گرگ و صورت ء چہ آمر دے دل لرزت۔ اے مرد اگر کد ام شخصے دیماے حالتا بیان بکنت، آیقینا، شعر شنگ بت، و لیکن اگر علم حیوان زانوک بت خانہ ء بروت و شیر ء بچارت و آئیے متعلق بیان

بدنت، اے بیان علم سائنس، تاریخ یا واقعہ نگاری گشگ بیت، شعر گوشتگ نہ بت، اگرچہ
شاعری ءتہ ءہم واقعہ نگاری بت۔ (12)

عبدالخالق آفاتی ءاے نبشتانک مرچی ہم نوکیں نبشتہ کارے ءپہ جو انیں مکمے بیت، اگاں آرزانی ءگوں شعر ءایندگہ
زانسانی فرق ءتپاوت ءزانگ لوٹیت۔

بلوچی لبرزانک ءشہزادہ دومی نبشتانک امان اللہ گنجی نیگ انت کہ ماہتاک بلوچی ءدسمبر 1956ء تاک ء”شہزادہ“ ء
سرہال ءچاپ ءشنگ بوتگ۔ اے نبشتانک ءتہ ءلیکی نگد ءرنگ گندگ ءکیت کہ امان اللہ شاعر ءشعر، شہزادہ ءشہزادہ بلوچی ء
لوٹ ءگزرانی سر ءتران کنت۔ ہمے دور ءکہ امان اللہ وتی ”شہزادہ“ ءنبشتہ کنت، چریشی سان زیران ءآزمانگ ءکوٹہ ءنبشتہ
کار ءشاعر بلوچی لوزانکی دیوان ءنام ء1962ء وتی پتنگی ءپانزدہ روچی دیواناں شعر ءلبرزانک ءسر ءنگدی دیوان ہم کن آنت۔
حکیم بلوچ وتی نبشتانک ”بلوچی لوزانک ءشہزادہ“ ءتہ ءلوزانکی دیوان ءہال ءاے رنگ ءدنت۔

”اگاں جو انیا چارگ بہ بیت تہ بلوچی زوان ولوزانک ءشہزادہ و باقاعدہیں شہزادہ
ہما و ہد ابنا بوت کہ گور نممنٹ کالج کوٹہ ءچندیں ورنایاں بلوچی لوزانکی دیوانے 1962ء
بنگیکت ءہفتگی وپانزدہ روچی لوزانکی دیوان بنا کرت انت۔ اے دیوان ءتہا لوزانت و
شاعران نوشتہ کر تگیں وتی آزمانک، شعر و ایندگہ لوزانکی نوشتہ ونت انت و آہانی
سراساڑی این لوزانتاں شہزادہ کرت۔ (13)

”شہزادہ“ بلوچی لبرزانک ءنگد ءاولی کتاب انت۔ کریم دشتی اولی مردم انت کہ آئی ءلیکی نگد ءہمراہی ءازی ءکردی
شہزادہ ءہم بن ہشت ایر کرت۔ کریم دشتی ءسرشون ءمسالاں چہ زانگ بیت کہ آنگد ءمز میں نام ءآہانی ساچشتاں چہ آشنا
بوتگ۔ کریم اولی مردم آت کہ آئی ءپگر ءلیکہ ءبدل ءازم ءساچشت ءگپ کر تگ، پمیشکا آئی ءشہزادہ نیوامریکن کریٹی سسزم
ءگوں نزیک انت۔ پرچا کہ نیوامریکن کریٹی سسزم چاگردی ءسیاسی جاورانی چارگ ءبدل ءہمے گپ ءچاریت کہ
شعر، شعرے، بزاں وتی لوٹ اش پورا کر تگ آنت کہ ناں، کریم ءاے تب عطاشاد، عنقا، سیدھاشمی ءشاعری ءسراگپ جنگ ء
وہد ءگندگ بیت۔

پد انیام ءِ بازیں نبشنتہ کارے ءِ نگدے نیمگ ءِ دلگوش داتگ بلے آھانی نگدی نبشنتانک کتابی دروشم ءِ دیم ءِ نہ اتنگ انت۔ اولی دورے مردماں چہ حکیم بلوچ، طاہر محمد خان، صورت خان مری، اے کے بلوچ، مٹھاخان مری ءِ شریں سرھالانی سرء گپت جنگ ءِ جھد کرتگ۔ بلے اے ردے مٹھاخان مری ءِ زانت ءِ زانش باز توانانت۔ آئی ءِ نہ ایوک بلوچی کلاسیک شاعری ءِ تب زانتگ ءِ سرپد بوتگ بلکیں فارسی ءِ عربی شاعری ءِ ربیت ءِ چہ ہم آشنا بوتگ۔

نگدے تب بلوچی ءِ چو جنزے ءِ پیم ءِ دیم ءِ نہ شنگ بلے کدی، کدی کہ کسے ءِ کتابے یا شاعرے ءِ سرا کے باز نبشنتہ کرتگ، اودے کے باز نگدے رنگ گندگ ءِ کیت۔

کریم دشتی ءِ پد عاقل خان مینگل ءِ ”لوزانکی ایرادگری“ نبشنتہ کرت۔ اے کتاب بندر ءِ آئی ءِ بلوچ بھرے نودر براں پہ نبشنتہ کرتگ ات۔ عاقل خان مینگل وتی نگدی تب ءِ کسھی لبرانک (فلشن) نگد کارے در ابیت بلے آئی ءِ اے نیمگ ءِ دلگوش نداتگ۔ عاقل خان ءِ کتاب ءِ ہپت سال رند غنی پرواز ءِ ”لبرانکی شرگداری“ چاپ ءِ شنگ بیت کہ اولی رند ءِ بلوچی لبرانک ءِ وانندگیں نگد کارے رسیت کہ نہ ایوک نگدے راجد پتر ءِ چہ پوھ ءِ سرپد ات بلکیں آئی ءِ در اھیں جنزے میلاں چہ ہم آشنا ت۔ غنی پرواز ءِ کتاب اولی کتاب ات کہ بلوچی نگدے تہ ءِ آئی ءِ کسھی لبرانک ءِ سرانویسگ ءِ ربیت ءِ دیم ءِ آورنگ ات۔ غوث بہار ءِ ”مہشر“ ءِ منیر بادینی ءِ گدارک ”بلے کہ ماہ بہ کپیت“ ءِ سر آئی ءِ جوانیں رنگے ءِ تران کرتگ ات۔ دگہ یک شری یے آئی ءِ نگدے ایش انت کہ ایک مکتب ءِ پگرے ءِ گوں بستگ ءِ ازم ءِ چارگ ءِ جھد ءِ کنت، چد ءِ ساری نگد نویسگ ءِ بوتگ بلے کسی گورایک رھبند ءِ کٹھے سہر انہ بیت۔ ہمے رنگ ءِ صدیق آزات ءِ ”تناپیں تران“ انت کہ یک نیمگے آشعر ءِ تہ ءِ لیکہ ءِ چاریت ءِ دومی نیمگ ءِ ایوک ازم ءِ گپت ءِ جنت ءِ لیکہ ءِ ڈالچار کنت۔ وھدے مراد ساحر ءِ گل خان ءِ شاعری ءِ سرا گپت جنت گڈا دے شعر ءِ شاعر آئی ءِ گورایکیں چیز بنت ءِ ادے بس آپگر ءِ لیکہ ءِ چاریت بلے عطا شاد ءِ سرا کہ گپت ءِ کپیت گڈا بس آئی ءِ ازم ءِ ہنر، چہر ءِ شین دوست بنت۔ 1995 ءِ زمانگ ءِ کے باز نگدے تہ ءِ ہواریں پگر ءِ لیکہ ءِ بازیں چیزے نویسگ بوت۔ کے باز کسھی لبرانک ءِ سرا گپت ءِ تران ہم بندات بوت اے ردے ناگمان ءِ ”نگدانک“ ءِ نبشنتہ کارے ”گپت روان کنت“، سرجم ءِ کسھی لبرانک ءِ نگدے سرء کتاب انت۔

ہمے دورے کہ نوکیں نبشنتہ کارڈنی لبرانک ءِ چہ آشنا بوت انت۔ ءِ کے باز نگدے ارزشت ءِ سرپد بوت انت گڈا ہواریں بازیں چیزے دیم ءِ آتگ۔ ٹی ایس ایلٹ ءِ ایڈراپاوند ءِ نبشنتانک رجانک بوت انت۔ بو طیقار جانک بوت۔ ہمے دورے کے باز تب زانتی شرگداری

ءكے باز ساختیات ءپد ساختیات ءسرا نویگ ءتب دیم ءاتك۔ اے وهد ءبلوچی ءنوكیں نگد ءتب چاگردی (عمرانی شرگداری) نہ انت بلکیں شعر ءازم ءنیمگ انت، پرچا کہ روایر نند ءنوكیں نگد ءمکتب کہ مروچاں وانگ ءآهانی سر ءنویسگ بوگ ءانت آدراہ رشین فارملسٹ ءنیوا مریکن کریٹی سسزم ءمکتب ءچه در کپتنگ انت۔ آلیکہ ءچاگرد ءچه زیات ازم، گوناپ ءشکل ءگپ ءکن انت۔ چاگردی ءراجد پتری جاوراں نہ چارنت۔ بلوچی ءنوكیں شرگداری زیات همے مکتباں چه سان زوران انت۔ اے بدیں چیزے نہ انت ہر لبرزانکے دومی لبرزانک ءچه کمک ءرنگ لازم زیریت، اگاں همے مکتبانی پکر ءکیماں گوں بلوچی لبرزانک ءساچستاں چارگ ءچکاسگ ءجھدے کنگ بہ بیت۔

آسر

بلوچی ءشرگداری ءراجد پتر ءزانگ ءسریدی ءرد ءچد ءساری چوشیں نبشتانکے نویسگ نہ بوتگ کہ اود ءگپ راست ءتچک بہ بیت۔ اے نبشتانک ءتہ ءمیاں اُستمانی شرگداری ءراجد پتر ءپچی ءبلوچی شرگداری ءراجد پتر ءدر جنگ ءشوہازگ ءجھدے کنگ بوتگ۔

سرشون

- 1- ابن حنیف، مصر کا قدیم ادب، سیمی جلد، سیکن بکس، 1992، ت 598
- 2- پدا ہمیش، ت 600
- 3- پدا ہمیش، ت 598 تا 599
- 4- پدا ہمیش، ت 599
- 5- پدا ہمیش، ت 602
- 6- فقیر شاد، میراث بلوچستان اکیڈمی تربت، 2008 ت 111
- 7- صباد شتتاری۔ سیدھاشمی۔ شخصیت اور فن، اکیڈمی ادبیات 2006 ت 35
- 8- پدا ہمیش، ت 35
- 9- عبدالحق آفاتی۔ حقیقت شاعری (نبشتانک) اومان، اپریل 1951، ت 21
- 10- پدا ہمیش، ت 21
- 11- پدا ہمیش، ت 22
- 12- پدا ہمیش، ت 22
- 13- اے، آرداد۔ وتی شوہازء (نبشتانک) سہ ماہی درد جنوری تا مارچ 2005 ت 64